

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Dramatik i udvalg

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Dramatik i udvalg", i Heiberg, Johan Ludvig: *Dramatik i udvalg*, udg. af Jens Kr. Andersen , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 543. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl04val-shoot-idm140721243236256/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Dramatik i udvalg

jo min Satire [!] i Aprilsnarrene saa meget mere grundet, og følgelig saa meget mere moralsk [!].

(*Pros. Skr.* VI, p. 83f)

Tilsvarende om en anden af de her genudgivne vaudeviller: »den bedste Indledning til en Anmeldelse af *Recensenten og Dyret* er uden tvivl at vise, hvor meget Hovedpersonen i dette Stykke er en tro Representant for [!] Kunstkritiken i Kjøbenhavn.» (*Pros. Skr.* IV, p. 35)

Foruden den udførlige bestemmelse af vaudevillernes formelle egenart (genre-tilhør etc.) og de mere *en passant* fremførte påstande om vaudevillernes moralske tendens og samtids satire røber Heibergs selvkommentering endnu en hovedinteresse, nemlig stykkernes opførelse på Det kgl. Teater og deres sceneheld dér. I en opsats i *Kjøbenhavns flyvende Post* 1827 (*Pros. Skr.* IV, p. 30ff) om *Recensenten og Dyret*, der havde fået en tvivlsom modtagelse ved premièren, paralleliserer Heiberg ligefrem med Holbergs »Mester Gert Westphalers», der havde lidt samme skæbne, men hvis forfatter efter eget udsagn vendte stemningen til unisont bifald ved hjælp af en forklarende prolog; Heibergs sidestykke til Holbergs prolog (og dens effekt) skulle da være afhandlingen *Om Vaudevillen!* I forbindelse med opførelserne var et særlig intrikat punkt rollebesætningen, hvor jomfru Pätges, senere fru Heiberg, åbenlyst blev privilegeret med vaudevillernes kvindelige hovedroller, der endog i talrige tilfælde var kreeret med direkte tanke på hende. Det sidste forhold lagde teaterlederen og vaudevillekongen ingenlunde skjul på i offentlige udtalelser, fx. denne, der falder i den netop nævnte opsats om *Recensenten og Dyret*: »Hele denne Vaudeville er umiskjendelig skreven for Herr [C. N.] *Rosenkilde*, ligesom *Aprilsnarrene* for Jfr. *Pätges*.» (*Pros. Skr.* IV, p. 41). Annalerne bekræfter hendes indehavelse af kvindelige hovedroller ved premièrerne på bl.a. *Aprilsnarrene* (Trine Rar) og *Nei* (Sophie). Netop disse to rolletildelinger har deres særlige biografiske og sceniske motivering.

I *Aprilsnarrene* (sc. 23, p. 231, jvf. noten hertil) identificeres vaudevillens Hans & Trine med deres navnefæller i Poul Møllers

dialogdigt »Hans og Trine« (fra »Scener i Rosenborg Have«, skr. 1821?) der havde været opført ved en aftenunderholdning på Hofteatret i februar 1826 – med den 13-årige daværende balletclev Johanne Luise Pätges som Trine. Heiberg, der var blandt tilskuerne, gik inspireret og forelsket hjem og skrev sin vaudeville med rollen til den unge pige. At Heiberg livet igennem nøje forbandt netop Trine Rars rolle med sin senere hustrus fortolkning, derom vidner et avisindlæg skrevet kun to år før hans død (*Pros. Skr. IV*, p. 57ff), hvori han protesterer mod, at rollen gives til en mere bedaget skuespillerinde. Heiberg undrer sig over,

at man allerede har glemt de factiske Omstændigheder ved Rollens oprindelige Besætning, en Glemsel, der er saa meget besynderligere, som denne Rolle var det første Udgangspunct for den begyndende Fremstillerindes hele fremtidige Virksomhed. Det maa da bringes i Erindring, at hun var kun lidt over 13 Aar, da hun første Gang spillede den tolvaarige Pige, hvis hele Rolle var bleven til med Hensyn paa hendes virkelige Alder og Evner

(*Pros. Skr. IV*, p. 57).

Derimod behøver man ingen litteraturhistoriske inspirationsanedoter for at se, at sc. 13 (p. 417) i *Nei*, hvor titelordet gentages med vekslende affektiv ladning, så at det i virkeligheden får betydningen: »Ja!« (faktisk lod Heiberg 1839 en dramatisk bagatel med denne titel opføre som »Fortsættelse af *Nei*«), må være forfattet med henblik på fremførelse af en dreven aktrice. Men fruens betydning for denne vaudeville behøver ikke at være begrænset her til, eftersom hun selv i *Et Liv* (4. udg. v. Aage Friis I, p. 200) hævder, at det var hende, der gav sin mand ideen og impulsen til stykket. Vilh. Andersen har derimod i konkurrence hermed peget på en mulig litterær kilde (skødesløst, men dog verificérbart angivet i *Illustreret dansk Litteraturhistorie III*, 1924, p. 419), nemlig von Elsholtz: *Komm hier!*, oversat til dansk af Borggaard under titlen *Kom!* og opført 10 gange på Det kgl. Teater mellem (netop:) 1833 og 1836. Desuden har hispanisten E. Gigas i en tidskriftsartikel fra 1888 gjort opmærksom på et muligt forlæg for Heibergs *Nei*, af